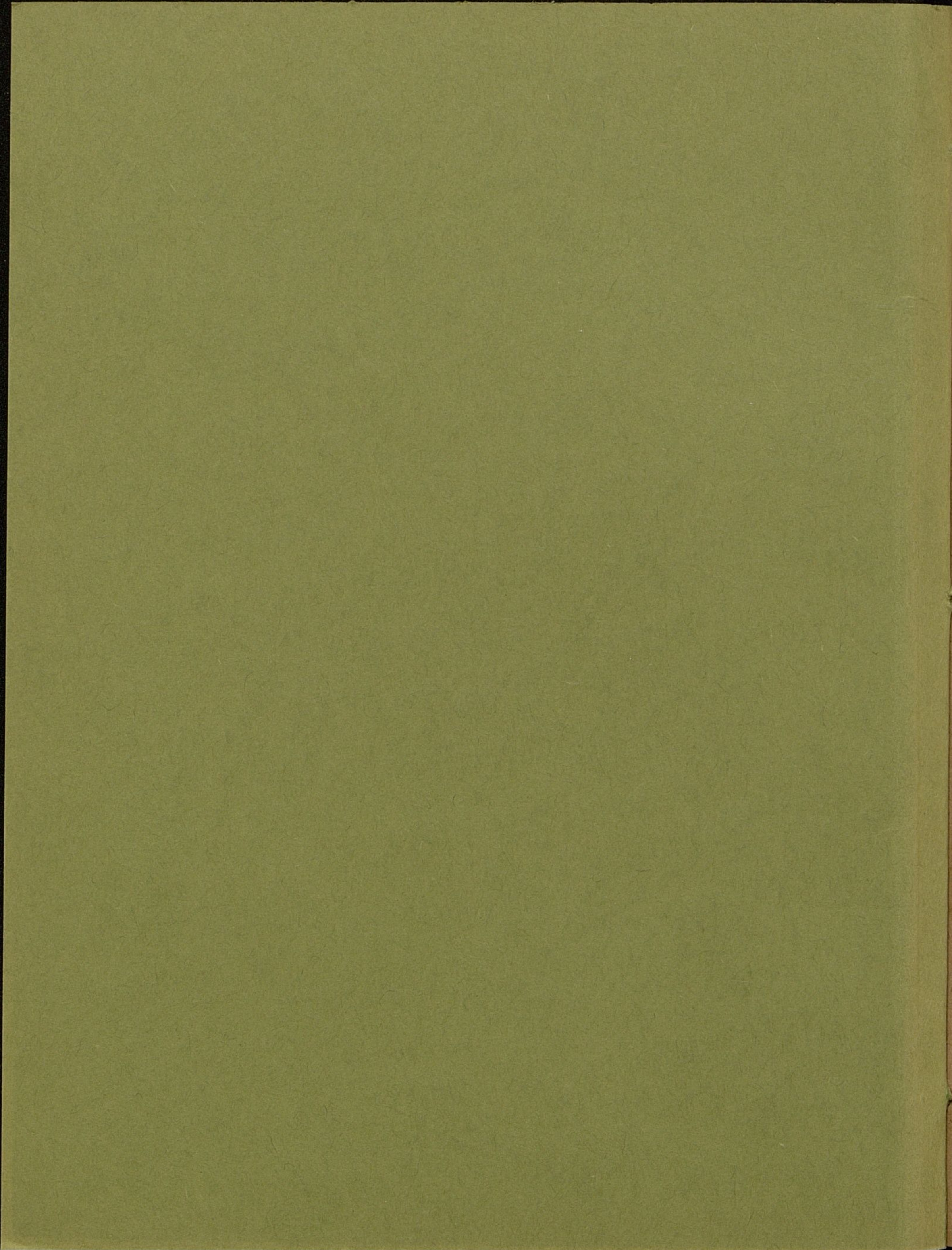

05

A

2211

Disputatio Politica
de
B E L L O,
Duce Deo & Præside
M. MICHAELE WENDELERO,
Facult. Philosop. Adjuncto,
proposita à
MATTHÆO BRIESMANNO,
Cotbusio - Lusato
In Auditorio minori
ad diem 9. Octobr. horis antemeridianis.

WITTEBERGÆ,
Typis JOHANNIS RÖHNERI, Acad. Typogr.
A. cl. 13 CXXXIX.

05 A 2277

Matthaus Bruchmann Resp.

Præloquium.

CAUSSE Reipublicæ corrumpentes sunt
vel internæ vel externæ. Internis hæc vice sepositis ad
externas delabimur, quarum primaria est bellum.
Hujus considerabimus naturam, causas, apparatus, condi-
tiones, aliæque, quæ ab iis tradi possunt, quorum aures tuba-
rum clangor non circum sonat. Quod dum facimus, non pro-
lixâ defensione opus esse arbitramur, contra eos, qui omnia ex-
perientia tribuunt, nihil studio, nihil diligentia, nihil ingenio,
cùm tamen experientia, etsi nec inutilis, nec contemnenda,
sed potius maximi facienda, incerta tamen nonnunquam,
vel saltem non omnibus numeris sit absoluta. Sciant isti,
qui nos ad libros ablegant, duplicem esse experientiam, unam,
quam nostris experientis comparamus, alteram, quam de
aliis nobis suppeditant historie. Priorem, utpote periculo-
rissimam, sibi quamvis non vendicent, qui literato in otio vi-
vunt, nihil tamen obstat, quò minus judicium & sententiam
de armis ferant, idque ex mente veterum sapientum, qui Im-
peratoribus consilia suppeditarunt; siquidem & Medicus par-
turientem foeminam juvare potest, licet ipse nunquam gra-
vidus fuerit, neque parturiverit.

T H E S E S.

1. §. Bellum quàm immanis sit bellua, quotidiana expe-
rientia docet. A sapientibus appellatur *δηροβόρος*, quòd
populum devorare, nec satiari tamen facile soleat. Et quis
posset omnia enarrare incommoda? Tot enim sunt &
tanta, ut horrore quodam ab eorundem enumeratione
revochemur.

2. §. Hinc prudentissimè olim Martianus, Imperatori
arma capiendâ non esse, dixit, quàm diu pacem colere liceret.

Nec audiendi sunt, qui ad perpetuandos belli furores claf-
sicum canunt. Quod plerumq; facit nostris temporibus
vel gens ista inquieta, quam Jesuitas vocamus; vel qui
aliam vitæ honestæ degendæ artem non didicerunt, qui-
dam pessimi nebulones, edocti ad vias latere, & præter-
euntium bonis inhiare, aliique quàm plurimi, qui frugi-
bus perdendis nati sunt. Cùm enim è publicis illis mise-
riis, vel cæde hæreticorum, ut ajunt, satiari cupiant, vel
auream messem metant, ita omnia in arte militari collo-
cant, ac si cum bellò vita quoque abrumpenda veniat. Eo-
rum sequamur consilium, quorum non interest publi-
cam tranquillitatem turbari.

3. §. Uudè ergò hodie in multis amor belli oriatur, fa-
cilè patet, non quòd leges militares veterum nostris fue-
rint meliores, sed quòd desit legum usus, & militibus ul-
timis temporibus liceat ferè, quod lubitum est: imò
quòd recipiantur sceleratissimi, scelerumq; architecti fe-
licissimi.

4 §. Hos pessimos mores Romæ, hujus cùm imperium
inclinaret, fuisse, scriptum reliquit Salustius: *Catilina, in-
quit, omnium flagitiorum atq; facinorum circum se, tan-
quam stipatorum catervas, habebat. Nam quicumq; impudi-
cus, adulter, ganeo, manu, ventre, pene bona patria dissipa-
verat: quiq; alienum æs grande conflaverat, quo flagitium
aut facinus redimeret: præterea omnes undiq; parricide, sa-
critegi, convicti judiciis, aut pro factis judicium timentes: ad
hoc, quos manus atq; lingua perjurio aut sanguine civili ale-
bat: postremò omnes, quos flagitium, egestas, conscius ani-
mus exagitabat, hi Catilinæ proximi, familiaresq; erant.*

5. §. Absque hoc si foret, multi optarent, ut arma po-
nere permitteretur, quemadmodum illi, qui in ergastulis
olim

olim sacramenti fugiendi causâ latitantes, pollices sibi præscindebant, aut in gynæceo muliebribus induci vestibus nebant, ut Achilles, aut insaniam simulabant, ut Ulysses: aliasque adeò quærent effugiendi occasiones, qui nunc ultrò sese offerunt, & militiæ sua nomina non tantum dant, quàm obtrudunt, tantùm eam ob causam, ut sibi liceat, quicquid velint.

6. §. Quanta verò miseria tales excipiat, infelix testatur eventus. Cum in aciem jam educuntur, & ad aras quasi cruenti Martis sistuntur, ad paucissimos victoriæ gloria pertinet, & pauciorum nomina trophæis inscribuntur. Tot millia jacent occisi, qui, etsi fortiter terram ore, ut Virgilius loquitur, momorderint, tamen sine nomine vulgus in perpetuum nesciuntur vixisse. Plures, qui ad bellum alati festinaverunt, claudicantes redeunt, Quibus blandior fortuna integris esse permisit, Zonam referunt inanem, vel magno scelerum onere onusti perpetuam, sentiunt conscientiaë torturam: imò vitiis adeò sunt affueti, ut non possint, quæ didicerunt, dediscere, sed servant sartam proverbii illius veritatem; quo Italus bellum, ait, *fures serere ac maleficos, quos pax gladio post demetat ac resti-*

7. §. Ut ut verò omne bellum maxima sequantur incommoda, non tamen, tanquam illicitum est rejiciendum, aut omnes milites furiis infernalibus devovendi. Gesserunt bella sancti in veteri instrumento. Abraham Reges vicit: Moses & Josua promissam terram armatâ occupaverunt manu: Deus belli leges dictavit. Sacer codex bellorum historiis adeò est plenus, ut si vel ex improvviso aperiatur, nunquam non sese lectori offerat bellum.

8. §. In Novo etiam Testamento Christus ipse aliquo-

ties tacitè approbavit. Reddite Cæsari, inquit, quæ sunt Cæsaris: imò ipse dedit: maximam tributorum partem stipendiis militum impendi sciebat: Centurioni militiam nihil nocere docuit, cum illius fidei nullam in Israel esse perem profiteretur, quemadmodum ista omnia ex Theologia satis nota & nolis certa sunt.

9. §. Itaque indubitatum putamus, quædam bella, ut legitime suscepta, & agnoscenda & approbanda esse. Quæ autem sint, videbimus, si prius indicaverimus illegitima, cum plurima vel iniquè gerantur, vel, si justa sunt, iniquè administrantur. Hic non eventus facit bonam causam, ut victoria alterutri jungatur. Nonnunquam enim cadunt, ut altius surgant, nonnunquam, ut in perpetuum jaceant.

10. §. Ergò hic non tantum exitus à bonâ causâ venit distinguendus sed etiam veræ causæ à spuriis veniunt sequestrandæ. Plures quamvis bono fine belligerare sese dicant, non tamen ob id excusandi; quia necesse est, ut etiam honestum propositum legitimis exequantur mediis. Nec credendum isti, qui in bellò suscipiendo bonam prætendit causam, in pectore verò insatiabili quâdam rabie innocentes puniendi æstuat. Nullus enim unquam fuit adeò factiosus turbarum concitator, qui non prætendisset suis consiliis bonum publicum.

11. §. Injusta sunt, quæ ex affectu iniquo geruntur. Horum infinitus ex historiis colligitur numerus. *Darius* Persa Santino, Scytharum regi, indixit bellum, quòd filiam ei matrimonio jungere nolisset. *Xerxes* ad bellum Atticis inferendum impulit *avaritia*; hic enim Atticas cum gustasset ficus, juravit se eam occupaturam terram, quæ ejusmodi produceret fructus. Nec ullum ferè gestum fuit, vel

vel geritur, cui, quamvis iusto, justisque de causis suscepto, non inusserit aliquam labem hæc pessima pestis, primaque malorum omnium radix.

12. §. Hæc multò iniquior causa sequitur, *ambitio & pertinax dominandi libido*. Nam dic mihi, si sola avaritia hominum animos occupasset, cur sæpe non receperint hostium preces, qui omnia dedere parati fuerunt, ut pacatis sibi liceret esse? Duo scilicet ista simul *aurum & purpura curis exercent hominum vitam, belloq; satigant*. Dissuadet hoc bellum honestas; vulturum enim est, latronum & prædonum aliena citra causam & commodi tantum gratiâ invadere. Nam honestè id demum quisq; potest, quod jure & dignitate salvâ potest. Vim inferre ipsi naturæ injustum est.

13. §. Meritò hic querimus, quid de regionibus, ut ajunt, *Pri- scis incognitis, sit statuendum, num jure in ejus potestatem venerint, qui in iis indagandis omnem operam, omneq; studium posuit?* Resp. Insulæ inventæ, vel incolis habitantur, vel incultæ nullius subjacent imperio. Si hoc, juris videtur esse, ut, quæ nullius sunt, ea fiant occupantium. Si incolis fuerit frequens, illi erunt vel *ἀναρχοι* adeoq; disciplinæ indigi, vel domino suo parebunt. Si prius; non inutile fuerit, si, Repub. ibi institutâ, in ordinem redigantur, ut indomita eorum feritas paulatim frangatur, & quodammodo mitescat. Hinc Aristoteles lib. 1. Politic. hujusmodi bellum naturâ esse justum pronunciat, quod suscipitur eos in homines, qui cum sint ad parendum apti, imperium recusant. Si Insulani habeant suum Dominum, cuius imperium agnoscunt, interturbandi non sunt, nec imperium in eos affectandum; alios enim jure suo intervertere, aut sedibus patriis ejicere, nimis foret in humanum. Hinc conjicere in proclivi est, *quo jure Hispani Indis bellum,*
servi-

*servitutem & tyrannidem intulerint, & ab eorum com-
merciis Anglos & Belgas prohibere nihil fuerint veriti.
Eodem sane prætextu, quo Turcarum Sultanus Carolum
V. Romanum Imperatorem esse negavit, eò quòd se jure
belli Constantini M. successorem diceret, qui tam occi-
dentis, quàm orientis fuisset Imperator.*

14. §. Nec hos præteribimus, qui *cupidi laudis* glorio-
sum esse putant, multos demisisse, ut Poëta ait, ad Orcum.
Hâc gloriâ Cæsar sibi placebat, cùm undecies nonaginta
duo hominum millia à se interfecta diceret. Socerum
secutus est gener Pompejus, qui Minervæ Templo inscri-
psit, quòd vicies semel centena octoginta millia fuderit,
fugaverit, & in deditionem acceperit. Sanè illi similes
mihi videntur Herostrato illi, qui Templum Dianæ cele-
berrimum in cendio delevit, ut nomen sibi pararet.

15. §. Tandem inter injustas belli causas referimus
cum Adamo à Conzen, si quis *ob miseros receptos bello profe-
quatur alios, nisi fuerint ipsi malorum autores*, quòd reli-
quæ, excisâ patria, non persequendæ sint. Israëlita sex-
centis Benjamitis pepercerunt, imò uxores dederunt.

16. §. Princeps ergò vel Magistratus bellum suscepturus,
deponat iram, invidiam, avaritiam, ambitionem, cupidi-
tates denique omnes, & omnia illegitima expirabunt
bella. Hoc animi bellum nisi prius sopiatur, & rationi
vitiosi subjiciantur affectus, pacem & justa bella sperabis
frustra.

17. §. Et cùm, ut antea fuit monitum, mortalium in-
temperies omnibus bellis nequeat carere, paucis indican-
dum, quid observandum, ut bellum sit justum, justèque
administretur. In hoc ipso, Ethnicis scriptoribus relictis,
Christianos sequimur, qui accuratiùs rem exposuêrunt.

Justum

Justum bellum est, quod *justam habet causam*, cum ex ea tota res dependeat. Et nullibi diligentius causa est quaerenda; quia non de agello, aut unius hominis vili capite agitur, sed de totis regnis, de DEI vicariatu, deq; civium sanguine ac bonis.

18. §. Justa causa est vel *defensoria*, vel *vindicatoria*. Justissima causa est defensio sui, tum quod juris naturalis sit, & omni generi animantium attributa, tum quod tam peccet contra justitiam Princeps, qui Rempubl. non defendit, quam qui aliena invadit. Nec nos tantum, sed & socios nostros optimo defendimus jure, scilicet si sociorum causa & ipsa sit justa, ac ab omni iniquitate aliena. Ita Abrahamus domesticos suos armat, aliosque sibi adjungit, ut fratrem liberet.

17. §. Vindicatoriam causam esse justam ex Num. 31. Jud. 19. & 20. praesupponimus. Cautè tamen & hinc agendum, ne exorbitemus. Vindicatio autem hæc fit, vel ob amissa, vel erga eos, qui hostes nostros adjuverunt, vel legatos violarunt. Quod spectat rerum amissarum recuperationem, notandum ex *Alberico Gentili lib. 1. de belli jure, vetustas causas malè excitari*. Injustè affligimus bello eos, qui injustè resistentibus succurrerunt, si fuerint vel hostium subditi, vel de causâ belli nihil certi iis constiterit; sunt enim innocentes. Multò minus sævire licet in eos, qui hostem tantum favore aliquo, vel ob amicitiam, vel affinitatem, vel aliam rationem sunt persecuti. Ita ob privatam injuriam aut damnum privatum principi aliive illatum, toti populo bellum illegitimè infertur. Justum est bellum, quod ob legatos violatos suscipitur; quia hoc peccatum contra jus gentium commissum, legitimè vindicatur. Corinthus à Romanis eversa, quod horum legati durius tractati & sordibus fuissent perfusi. **B** qui

qui præter officium legationis, nihil hostile machinati fuerunt, aut speculatores potius, quàm legatos egerunt.

20. §. Secundum iusti belli requisitum faciunt *bonam intentionem*, quæ tum ad est, quando non privati, sed publici totius Reipub. commodi gratiâ suscipitur, & eam ob causam, ut sine injuriâ in pace vivatur, vel nihil aliud nisi pax, quæsiæ esse videatur.

21. §. *Queritur num possint à nobis armis repeti ea provin-
cia, quæ olim nobis ademta fuerunt?* Utut vetustæ causæ male excitentur, fieri tamen id posse, ipsa recta ratio & æquitas suadent. Nam qui exigit ea, quæ sua sunt quicquid fecit, defendendi sui gratiâ facere creditur. Hinc defendi possunt sacra illa bella & expeditiones Hierosolomytanæ, funesti quamlibet eventûs, quando res & provincias, quæ olim ad Christianorum Principum Jurisdictionem pertinebant, hortatu sanctorum virorum repetitum iverunt Christiani. Tantô autem fervore & alacritate susceperunt sacrum hoc bellum, ut tam ad occumbendum, quàm vincendum æquè hilares: tantâ multitudine, ut tota Europa migrare videri potuisset, ut vel ex ipsâ animositate causæ justiciam cerneres. Quod si conventionem quâdam redimendæ pacis gratiâ provincia vel tota vel pars ejus in perpetuum concessa fuerit, pactione istâ standum esse statuimus.

22. §. *Tertium est personæ bellantis qualitas.* Hæc in eò sit statu, eaque vitæ conditione, ut ei belligerare & humanum sanguinem fundere, non sit indecens atque interdictum. Excluditur Ecclesiasticus, qui totus Ecclesiæ inservire, nec se negotiis secularibus implicare debet. *Sacerdotis est, inquit Chrysostronus, populum monere, non movere arma; quia gladium mentis, non Martis, tenet.* Aliter statuit

statuit Danaus lib. 7. Polit. Christianæ cap. 5. pag. 117.
& seq.

23. §. Simpliciter tamen non esse accipiendum, monet Obrecht th. 107. his verbis: quod si tamen Ecclesiastica persona Maccabei fuerint, admitti omnino possent, ut armati hostes DEI oppugnarent. Quin etiam si hostis repentinus obsideat civitatem, etiam subierit in mœnia, minister Ecclesiæ rectè potest sumere arma, & vim vi repellere, ut docet Althus. in Polit. cap. 29. fol. 412.

24. §. Quartum requisitum est, ut *modus observetur ultionis*. Hic enim si excedatur, ex justò bello injustum fit. Exempla non desunt, quibus demonstrari possit, quàm male semper Ducibus bellicis cesserit nimia crudelitas & post victoriam insolentia. Observent illud Didonis apud Virgilium: *Parcere subjectis & debellare superbos*. Turpe etiam existiment atque indecens in victum sævire hostem; quia corpora magnanimo satis est prostrasse leoni: *At lupus & tristes instant morientibus ursi. Et quæ cunq; minor nobilitate fera est.*

25. §. Quæritur, *An pars læsa, si hostis, qui injuriam intulit, resarcire damnum velit, acceptare satisfactionem belloq; abstinere teneatur?* Distinguimus inter injurias, quarum nonnullæ fortunis tantùm inferuntur, nonnullæ corporibus, nonnullæ famæ & honori, nonnullæ denique pluribus, vel etiam omnibus his simul sunt. Itaque sicut inter hæc bona fortunæ, ad quæ etiam fama referri potest, minima sunt, ita facillimo quoq; negotio pax restitui posse videtur, si ablata divitiæ restituantur, & convicia recantentur. Quod si has conditiones pars lædens receperit, abstinendum ab ulteriore læsione existimamus. Si ipsis corporib⁹ vis illata fuerit, adeoq; vel pudicitia vel vita etiam erepta fuerit, non potest

potest oppugnari Respub. si doleat se alteram læsisse, si auctores commissi sceleris tradat, si quibuscunq; aliis modis satisfactionem spondeat. Quod si jam bellum geratur, parsq; lædens, labente demum acie, offerat satisfactionem, non tenerur ex justitiâ eam altera pars acceptare, sed è re tamen fecerit, si pareat, & charitati locum relinquat, multosq; in eò exercitu esse cogitet, qui vel innocentes prorsus sint, vel necessitate, errore aut levitate peccaverint.

26. §. Quintum requisitum est *autoritas legitima*. Solus namq; summus Magistratus belli indicendi jus habet. Olim quidem jus fuit penes populum Romanum: sed quia post populus omnem potestatem Imperatori concessit: coepit hoc jus belli indicendi soli Imperatori competere, quod adeò coherere dicitur Majestati, ut nullo modo ab eâ divelli queat.

27. §. Ergò qui sunt sub alterius potestate constituti, belligerare nequeunt, nisi consentiente eo, penes quem est summa in Respub. potestas. Causa est in promptu; qui enim agnoscit superiorem, eum oportet de controversiis audire supremum judicem: & ideò Reipub. ipsi aut summo Magistratui armis uti licet, quòd neminem agnoscat se se in his terris superiorem, coram quo accusare possit eos, à quibus damnum fuit illatum.

28. §. Hæc tamen, quæ de Principibus dicuntur, accipe de potestate regulari, non irregulari. Hæc enim & ipsis in quibusdam casibus bellum suscipere permittitur, videlicet
1. si periculum nullam admittat dilationem. 2. si Imperatoris copia haberi nequeat. 3. si subditi resistant, & hostilia machinentur. 4. si Imperator sui muneris immemor aliquem delusoriâ lædet procrastinatione. 5. si Magistratus superior manifestam exerceat tyrannidem. Hic quia defensio sui suorumq; est licita, etiam Magistratui resistere licitum erit,

29. Hoc

29. §. Hoc non tantum de Principibus, sed etiam Urbibus, de nobilitate liberâ, & Collegiis, quæ in Imperio conventionem publicâ, secundum Aureæ Bullæ præscriptum coaluerunt, esse capiendum, docet Liebenthal *diff. 14. Coll. Polit. th. 13.* Ratio est; quia Magistratus intermedii respectu superioris quidem pro privatis habentur; respectu autem subditorum, & ipsi sunt superiores ac gladium gestant, etsi non in omnes, in eos tamen, quibus, ut Magistratus, præsunt.

30. §. Ultimum requisitum est *Prudentia*. Nam ut lento consilio ad bellum est procedendum, ita etiam cautè est gerendum. Diligenter perpendendum est, quis & qualis sit hostis? num Danus? num Suecus, num Gallus, Hispanus vel Germanus? Num impetu tantum, ut Hungarus & Croatus, an verò etiam dolis atq; prudentiâ, ut quondam Pœnus, nobis vel æqualis sit vel superior? Habenda est locorum ratio, ne, commeatu intercluso, fame pereat, qui hostibus erepturus vitam erat gladio. Ita quondam Cambyfes, suscepturus expeditionem in Æthiopes, non provisus commeatibus & inexploratis itineribus, per invia, per arentia trahebat omnem bello utilem turbam, & inter primum iter necessariis destituebatur. *Seneca lib. 3. de irâ cap. 20.*

31. §. Quærimus, num *strategemata ad prudentiam Ducis pertineant, adeoq; illis licitè uti queat?* A plurimis strategemata, tanquam bonæ fidei è diametrò contraria, rejiciuntur. Verum strategematum usum licitum esse, tam sacræ quàm profanæ probant historiæ, pluresq; suadent rationes. DEUS jussit civibus Hai insidias à Josuâ strui. Davidi mandat, ut Philistæos à tergò adoriatur. Abrahamus noctis beneficiò usus hostes oppressit. Victoria enim astu comparata minus cruenta est. Belli pulcherrima facta pulchram consequuntur gloriam, quibus & hostes maximè decipiuntur, & amici & socij plurimum juvantur.

31. §. Optimè consulit Magistratus Reipub. qui pacis tempore de com meatu, de pecuniis armisq; est sollicitus. Hæc adeo necessaria, ut belli nervus verè dicantur, & spiritus vitales. Et si & hoc necessum est, ut in ipsò reperiantur exercitu, qui nova quotidie subministrent. Observarunt id quondam diligenter Romani, omnium gentium in re militari optimi Magistri, teste Vegetio lib. 2, cap. 11. Exercendi sunt in arte militari subditi etiam tum, quando est nullus hostis patriæ, dandaq; opera, ut ex ignavò fortis, ex intemperanti moderatus, è desidioso strenuus, è luxurioso frugalis, è libidinoso continens evadat.

33. §. Ex quibus sequitur, *Bellum esse actionem justam à summo Magistratu adversus hostes vel ad depellendam vel vindicandam injuriam vi armisq; legitime susceptam atq; administratam, pacis vel acquirenda vel conservanda gratiâ.*

34. §. Divisiones belli offeruntur variæ. Bellorum aliud est cum vicinis, aliud cum remotioribus. Prius semper est funestum: posterius eo felicius conficitur, quò vicini sunt meliores, ut tutius per eorum regiones, si opus sit pateat transitus. Ratione finis est vel offensivum, vel defensivum, Tandem aliud est externum, aliud civile sive internum. Illud est tolerabilius. Civile vel subditorum in Principem, vel Principis in subditos, vel subditorum inter se se arma capientium. Vide Georg. Schönborn lib. 5, Polit. c. 24.

35. §. Quæritur, num subditis quandoq; liceat capere arma contra Magistratum? Obrechtus disp. de bellò th. 38. ait, minus rectè bellum dici, quod à privatis suscipitur. Avenarius disp. 14. Polit. th. 19. distinguit inter Magistratum superiorem atq; inferiorem. Cum hoc subditi possunt agere remediis: contra illum nullo modo licet arma sumere. D. Baltb. Meis. Phil. Sobria part. 3. sect. 2. Meros subditos, inquit, in temporalibus ad obedi-

obedientiam semper esse obstrictos, idque probat à divini Magistratus origine, dictis atque exemplis. Sed non mere subditos bona conscientia Magistratui supremo, fidem frangenti, & promissa non implenti, sese opponere posse, quia promiserunt obedientiam non absolutè, sed conditionatè, porrò ait.

36. *S.* Nemo ergò dubitabit, quin sit monstruosum dogma Jesuitarum, qui in quosvis principes tyrannidis aut aliàs suspectos tantùm, fraude, ferro, veneno etiam privatis ac subditis grassari liceat, impiè ac nefariè dicunt & docent. *Quid si verò Magistratus subditos ad impia quæq; cogere velit?* Nec hæc causa est fontica; quia secundum præceptum Christi in aliam civitatem fugere possunt. Si aliò fugere non detur, vitæ potius, quàm D E O renuncient. *D. Gerbard. pag. 289. in quæst. Polit.*

37. *S.* Personæ ad bellum necessariae sunt *Gubernatores & Milites*. Gubernatores sunt vel *superiores*, qui rei summæ præsunt, suisque & principis auspiciis rem gerunt, vel *inferiores*, qui à superioribus subordinantur, horumque jussu imperant. Non plures, sed unus legendus est peritus & prudens, cui rei bellicæ summa deferatur; sæpius enim repertum fuit, plurimùm nocuisse imperantium multitudinem. Summi Ducis requisita debent esse scientia, virtus, providentia, autoritas & fortuna.

38. *S.* Quæritur? *An principem ipsum pugnare oporteat?* Brabantini Ducem suum adhuc in cunis vagientem secum in bellum deduxisse recitat *Janson. in princip. lib. 6. Mercurij Gallo belgici*. Tutius est, ut dux summus dubiis exemptus, summæ rerum & imperii seipsum servet; in Imperatore enim univer-

universum periculum est. Si tamen status Imperij aut salus regionum in discrimine vertatur, ipse stabit in acie, cum hujus absentia & duces & milites timidiore faciat. Quin quod Imperator ad sui corporis custodiam sæpe meliores abducatur.

39. §. Ita dux suam calleat artem, ut militiam longo usu imbiberit, nec auditione solùm aut lectione, sed qui in pluribus provinciis stipendia fecerit; & nullum genus belli sit, in quo illum non exercuerit fortuna: ne, ut Iphicrates olim, cogatur audire, *quis sit, an sagittarius, an veles, an legionarius?* corporis ingenique vigore valeat, præstetque animi probitate. Nos non hic facimus cum Philosopho, Cicerone & Lipsio, qui in duce eligendo magis scientiam rei bellicæ, quàm virtutem inspiciendam esse putant; parum enim Christiana est hæc sententia. Itaque dux, belli virtute & ingenio præditus DEI ac Reipubl. amans, longè præferendus est alteri solà rei militaris scientiâ superbienti. Sit cautus, ita, ut nullibi, nisi, necessitate cogente, se committat fortunæ. Nimiã audaciam Demetrii perditionis regni causam extitisse, ait *Polybius lib. 3. de re militari.* Porro sit severus; quia mitis vilescit. Severitas tamen jungatur cum comitate, ne amittat auctoritatem. Fortuna denique magno usui est ad potentiam, & multum cum in omnibus, tum præcipuè in re militari potest, cum parvis momentis magnas rerum mutationes efficiat.

40. §. Milites à Magistratu per Directores militares ad bellum tractandum eliguntur & destinantur. In horum delectu consideretur, ut eligatur *civis, robustus & rei militaris peritus.* Milites enim domestici magis fidi sunt, & obediētes, & amantiore patriæ, quàm extranei, qui sæpe sunt refractarij, impatientes, seditiosi, & sæpe in ipsâ pugna fugiunt; quia nec fide, nec adfectu tenentur. Si
verò

verò externi milites sunt necessarii, magistratus rectè facturus est, si curet, ut vires suæ propriæ sint, alienæ non nisi accessoriæ. Scipio in Hispaniâ cum exiguam Italorum manum haberet, sed magno Celtiberorum numero supra modum confideret, se suosque perdidit.

41. §. Ita & in extremò necessitatis casu Christianum Principem milites conscribere posse ex populo plane infideli, videre est exemplo Abrahami, Maccabæorum & aliorum. Quod enim quis ob corporis sui tutelam facit, jure facere videtur. Bocerus tamen distinguit inter populum, cujus veritas & constantia ita fuit perspecta, ut de eâ minimè quis dubitet, & inter populum, cujus fides est dubia. Pari modo est observandum, quòd & Christianus miles sub principe infideli stipendia mereri queat: sed saltem pro defensione Reipublicæ, non etiam contra veræ religionis assertores.

24. §. Sit *robustus*; miles enim non tam à moribus aut fortunâ, quàm à viribus probatur. Ex eò ergò hominum genere eligatur, qui quotidiano opere laborem ferre didicerunt, ut sunt agricolæ, nautæ &c. *Vegetius lib. 1. cap. 3.* rusticam plebem miris commendat modis, quæ sub diò & in labore nutritur, solis patiens, umbræ negligens, balnearum nescia, deliciarum ignara, simplicis animi, parvo contenta, duratis ad omnem laborem membris: cui gestare ferrum, fossam ducere, onus ferre, consuetudo de rure est. His enim non ullus labor insolitus, nullus locus asper aut arduus, non armatus hostis formidolosus. Porro Septentrionales præferimus Orientalibus. Ratio est; quia nationes Soli vicinæ amplius quidem sapiunt, sed minus habent sanguinis, adeoque neque constantiam & fiduciam cominus pugnandi, cum ob exiguum sanguinem

C

nem

nem vulnera metuant. Contra Septentrionales incon-
sultiores quidem, sed largo redundantes sanguine sunt ad
bella promptissimi. Præter hæc & quotidiana experien-
tia idem sat adstruit.

43. §. Miles debet *esse peritus armorum*; hoc enim opus
militiæ præcipuum est. Romæ Campus Martius milita-
rium studiorum schola fuit, ut juvenus in omni armo-
rum genere exerceretur. De Pompejo Salustius refert, quòd
cum alacribus saltu, cum velocioribus cursu, cum validis
vecte certaverit. Casari equitandi usum à pueritiâ facilem
fuisse, testatur Plutarchus. In campò Martio equi erant
lignei, ut insilire dextrâ, lavâ, inermis, armatus, districto
etiam gladio futurus eques addisceret.

44. §. Præter hæc requiritur summa obedientia, quæ
tantò major esse debet & alacrior in milite, quantò ma-
jora in bellò juberi solent; quia ad Imperatoris jussu,
in mortem non rarò est eundum.

45. §. Quæritur, *an miles injustè bellanti Domino, no-
men dare possit?* Distin. inter *causam certam & dubiam, &
inter bonitatem & malitiam, & inter subditos & non subdi-
tos*. Si injustitia est manifesta, nemo militare debet: si
dubia, non bellare posse eos, qui subditi non sunt; tutius
enim agit, qui rei dubiæ ad se non pertinenti se non immi-
scet. Si autem subditi sunt, aut sacramento jam tum ob-
stricti, tenentur sequi Imperatorem; quòd in dubio pa-
triæ potius, quàm inimicis favere oporteat.

46. §. Sed nec infames, relegati, adulteri, rei capita-
lis criminis, vel publicis judiciis damnati in militum nu-
merum recipiendi. Olim tam sancta fuit militia, ut non
criminosos tantum, sed & criminis reos à se repulerit. Ho-
die hoc parum, imò nihil curatur. Emunt militem non
legunt.

legunt. Ad sonitum tympani coeunt, ignoti inter se igno-
ranterque, purgamenta urbium suarum, quibus, ut supe-
rius ex Salustio monuimus, ob egestatem & flagitia maxi-
ma pereundi necessitudo est, assueti latrociniis, bellorum
insolentes.

47. §. Milites distinguuntur in *Tyrones*, hoc est, novos
milites, qui publicis stipendiis ad militiam instruuntur,
nondum tamen in ordinem sunt relati, & *veteranos* qui
aliquoties bello interfuerunt. 2. *In equites & pedites*. Apud
antiquos omne belli robur in equite fuisse ait Aristoteles.
Hoc de pugna conceditur, de toto bello negatur. Pedites
enim multa loca penetrant, ad quae eques pervenire nequit.
Ita etiam Tacitus plus in pedite roboris esse statuit, quod
equestrium virium proprium sit cito parare, cito cedere vi-
ctoriam.

48. §. Caetera, quae Politici scriptores hic annectunt de
militum conscriptione, delectu, lustratione, praestatione ju-
ramenti, praelio, victoria, clade, obsidione, de tormentis
bellicis &c. in hoc generali exercitio tractari non possunt.
Nos pennam hic quiescere jubemus. Plura qui desiderat,
adeat Vegetium, Excellentiss. D. Jacobum Martini, Rein-
hardum König/ Georgium Schönborn/ Lipsium, Obrech-
tum. Cum primis commendandus est commentarius
bellicus Heinrici Ranzovii, omnem laudem & commen-
dationem, ut cum Scheurlino loquar, excedens.

49. §. Quærimus, *num tormentis bellicis uti liceat?* Tor-
mentoribus usus tam in oppugnationibus, quam propugna-
tionibus locorum munitorum, nostris temporibus est
creberrimus. Varia horum sunt. Quædam his seculis
reperta, à Bartholdo Schwarz anno 1378. & post in
bello,

bello, quod à Venetis cum Genuensibus est gestum, anno 1380. usurpata. Contrà Cornelius Agrippa de vanitate scientiarum, & Achilles apud Münsterum in Cosmographiâ, inventionem esse vetustam, usum renovatum, contendunt. Cum quibus facit Sethus Calvisius in librô, quem scripsit de Insulâ Virginiâ, ibique tormenta ferrea fuisse, ut & libros, demonstrat. Deus Deut. 20, 10. præcepit ligna succidi atque inde machinas confici ad civitates capiendas. Ab Osîâ Rege machinæ Hierosolymis confectæ fuerunt, & usurpata. Duci in id incumbendum maximè, ut nova belli instrumenta inveniat, *Xenophon lib. 1. Cyropæd. suadet*, cum magnum hostibus afferant terrorem. Corvos navium à Romanis excogitados, magnum momentum ad victoriam contra Carthaginienses attulisse, *testis est Polybius lib. 1. Historiarum*. Citius insuper ait *Johannes Gerhardus in cent. quæst. Polit.* bella tormentis finiuntur, civitates commodius expugnantur. Ergo, ut murorum, ita tormentorum etiam usus ad defendendum licitus & concessus esse potest. Adderem ego: si licitum est hostem occidere, licitum etiam est tormentis uti, cum parum intersit, quo mediò prosternatur, modò vincatur, adeoque malum tollatur.

Contubernali meo dilecto.

His animis si defendes tua dogmata belli
Quæis gessit David bella duella pius:
Distribuam spoliis, gladium Goliathis inermis,
Atq; meam natam divite dote dabo.
Hunc etenim spero post bella peracta triumphum,
Saulo cum David tempore portet opem.

Præses.

05 A 2211

ULB Halle 3
003 782 573

22.

Disputatio Politica
de
B E L L O,
Duce Deo & Praside
M. MICHAELE WENDELERO,
Facult. Philosph. Adjuncto,
proposita à
MATTHÆO BRIESMANNO,
Cotbusio - Lusato
In Auditorio minori
ad diem 9. Octobr. horis antemeridianis.

WITTEBERGÆ,
Typis JOHANNIS RÖHNERI, Acad. Typogr.
A. cl. 1s CXXXIX.